

Miriam Rönnqvist, *Der königliche Vater und seine ungehorsamen Kinder: Furcht vor Bauernrevolten, Revoltenkommunikation und politische Kultur im frühneuzeitlichen schwedischen Reich* (Åbo: Åbo akademis förlag 2022). 325 s.

Hur påverkade det uteblivna upproret som ickehändelse den styrande elitens politik i 1600-talets Sverige? Något tillspetsat skulle syftet med Miriam Rönnqvists avhandling kunna formuleras sålunda. I undersökningens fokus står kommunikation om uppror inom den svenska politiska eliten under 1600-talets första hälft. Det handlar alltså om politisk kultur, men med de styrande i fokus. Politisk kultur i bemärkelsen politiskt språk och kommunikation närmar sig Rönnqvist genom analys av de metaforer som användes inom den politiska kommunikationen om uppror. Det handlar därvid dels om kommunikation rörande erfarenheter av inhemska uppror (Dackefejden respektive Klubbekriget), dels om samtida uppror i Sverige respektive på kontinenten.

I det inledande kapitlet förankras avhandlingen i det ovan nämnda fältet, men också i nyare diplomatiforskning (det var utländska sändebud som informerade Stockholm om uppror på kontinenten). Här formuleras även de teoretiska utgångspunkterna med inspiration från George Lakoffs och Mark Johnssons inflytelserika teori om metaforer och Barbara Rosenweins resonemang om emotionella gemenskaper.

Avhandlingens titel anspelar på den paternalistiska metaforen om regenten som fader och folket som vederbörandes barn, vilken påvisas ha varit central i tanken om den svenska staten som ett hushåll. Särskilt de första två empiriska kapitlen behandlar fader–barn-figurer och Rönnqvist visar hur metaforen återopades av båda sidor. När undersåtar ställdes till svars för upprorshandlingar kunde de iscensätta sig som oförståndiga barn, vilseledda av uppvigglare. Omvänt kunde regenten använda sig av faders-metaforen i syfte att framställa sig som uppfostrande förälder som var tvungen att tukta barnen. Den skisserade relation mellan överhet och underhet utgör ett slags fond mot vilken upprorsmetaforerna i övriga kapitel studeras.

Rönnqvist identifierar tre domäner, varifrån företrädare för eliten lånade begrepp i samband med kommunikation om revolter, vilka i sin tur vittnar om hur eliten uppfattade upprorens dynamik: naturfenomen, medicin/kropp, samt levande och besjälade väsen (*Lebewesen*). Upproren begreppsliggjordes alltså som fenomen vilka ohejdat och ibland osynligt kunde sprida sig, försvaga riket och slutligen rentav få det på fall. De hade ett slags destruktiv egendynamik, men där undersåtarna inte nödvändigtvis tillskrevs initiativ: som oförstående barn kunde de ju ha dragits med av utbredande eldar och rotsystem, eller besmittats av sjukdomar. Därtill visar Rönnqvist

hur tillgripande av metaforer som dessa vittnar om rädslan för uppror som landsgränsöverskridande fenomen. En flamma i Katalonien kunde bli en eldsvåda som spred sig till Norden. Metaforanalys riskerar att bli övertolkande, men så är inte fallet här.

Tvärtom: särskilt genom att studera hur diplomater beskrev europeiska resningar metaforiskt, visar Rönnqvist tämligen övertygande hur eliten tolkade lokala oväsanden i ett transnationellt sammanhang, där en förefintlig fruktan för uppror – inte minst till följd av att minnet av Dackefejden ännu var levande – alltså spädades på av information från utlandet och blev ett prisma som de tolkade det lokala igenom. Och denna fruktan var handlingsgenererande, i det att den betingade politiska åtgärder för att förhindra att det potentiella upproret förverkligades. Åtgärderna var inte sällan dialog och förhandling; här ser vi alltså förhandlingsstaten i ett nytt perspektiv. Med sin analys av denna tredelade växelverkan mellan tolkning av inhemska respektive utländska oroligheter mot bakgrund av de historiska erfarenheterna av bondeuppror, lämnar Rönnqvist således ett mycket intressant bidrag till forskningen om svensk politik under 1600-talets första hälft.

Men varför avgränsades studien till just denna period? Som läsare är man snart införstådd med att det är den svenska stormaktens uppgång som undersöks, men vad som föranlett denna avgränsning motiveras inte tydligt. Ovan nämndes även hur avhandlingen diskuterar den svenska förhandlingsstaten i ett annat perspektiv, än det som tidigare har studerats av bland andra Mats Hallenberg och Johan Holm. Också det kunde tydliggjorts bättre i avhandlingen, där kontraster till tidigare forskning ofta inte markeras. Dialogen kunde alltså ha varit skarpare. Malte Griesses arbeten anförs bland andra relativt flitigt, inte minst studier som tangerar denna. Hur skiljer sig Rönnqvist från Griesse? En ytterligare iakttagelse är att inledningens förankring i känslöhistorisk forskning tunnast ut efter hand. När återkopplingar väl görs, är de inte alltid helt övertygande (se ex. s. 185 där en skildring av en massaker på 8 000 människor förutsätts ha appellerat till mottagarens känslor), och står heller inte i proportion till det utrymme forskningsläget ägnas i inledningen. Kanske kunde fler studier av inhämtning och värdering av information ha diskuterats i stället?

Åter till avhandlingens förtjänster: att låta svensk, finsk och tysk forskning gå i dialog med varandra – såsom fallet är i denna avhandling, även om dialogen alltså inte alltid är högljudd – är exemplariskt och gör de jämförande utblickarna övertygande.

Stockholms universitet

ANTON RUNESSON